O'Higgins, som av en blessyr blivit fördröjd i Santiago, hyllar San Martin efter slaget vid Maipo 1818.

DEMOKRATISK TEORI i motsträvig miljö

Av HERBERT TINGSTEN

SJÄLVSTÄNDIGHETSRÖRELSEN i det spanska Amerika i början av 1800-talet startades och leddes huvudsakligen av unga män som under påverkan av upplysningsteorierna och de amerikanska och franska revolutionerna blivit entusiastiska och idealistiska demokrater — representanten framför andra för dessa blivande nationalhjältar var Simón Bolívar. Rörelsens genombrott, framgångar och slutliga seger betingades av händelser och förhållanden utanför det latinska Amerika: Napoleons erövring av Spanien, Englands av politiska, ekonomiska och ideella hänsyn motiverade hjälp, USA:s "bort med" händerna" till det reaktionära Europa i Monroedoktrinens form. Massan av befolkningen, än mera lågstående och obildad än nu, stod likgiltig och oförstående. Så är visserligen ofta fallet vid revolutioner och nationella frigörelser; även i de nordamerikanska kolonierna var det en minoritet med bestämda åsikter som tog ledningen av det eintreserade eller mot England lojala flertalet. Men i de spanska kolonierna, med deras ojämförligt lägre intellektuella och politiska kultur, var den tongivande eliten vida mindre och det folkliga underlaget vida svagare. Likväl blev självständighetskrigen i stora delar av dessa kolonier — ehuru på båda hållen förda med små styrkor — långvariga och fruktansvärda. Trots att både engelsmän och amerikaner fick hjälp av indianstammar under uppgörelsen 1774—1783, var grymheterna och härjningarna i Nordamerika obetydliga i jämförelse med vad som skedde i exempelvis de områden som sedermera blivit staterna Colombia, Venezuela, Ecuador och Mexiko. Redan under självständighetskampen uppstod strider mellan frihetshjältarna, och att finna en socialgrupp som kunde tjänstgöra som aktiefonare och skapa stabilitet och balans var desto mindre möjligt som den egentliga överklassen i regel höll fast vid Spanien eller undvek att ta ställning. De personliga och regionala konflikterna fördes omedelbart på segern, och det är betecknande att de män som nu hyllas som "befriare" — Bolívar, O'Higgins, San Martín — slutade sitt liv som landsflyktiga och besegrade eller i varje fall som desillusionerade kritiker av den ordning de bidragit att skapa. Bolívar förklarade att i Sydamerika blir "fördragen papperslappar, författningarna böcker, valen strider och friheten anarki"; "om inte sydamerikanerna tillkämpar sig de dygder som utmärker våra bröder i norr, fruktar jag att folkliga styrelsesystem i stället för att främja vår välfärd kommer att leda till vår undergång"; "min begravning kommer att bli blodigare än Alexanders".

San Martín och Bolívar möts i juli 1822 för hemliga överläggningar.

Dessa strider mellan frihetshjältar — åberopande sig på viljan hos ett folk som saknade politisk vilja och krävande diktatur för att kunna realisera demokratin — blev upptakten till det latinska Amerikas statsliv. Miljön blev länge bestående, i vissa stater kan den sägas ännu bestå, och nästan överallt blev själva välds-, revolutions- och diktaturtendenserna något av en tradition. Den styrelsens legitimation i vars försvinnande Ferrero ser orsaken till samtidens kris saknades i dessa länder i alldeles speciell grad, eftersom den majoritet som man vädjade till eller sökte vinna var okunnig och ointresserad; sociala kadrer som kunnat ge fasthet och ress hinder fanns inte, utom möjligen armén, och denna blev drottningen i det politiska spelet. Det är ingen tillfällighet att Brasilien, som genom egendomliga tillfälligheter undgick revolution och blev ett borgerligt kejsardöme i stället för en demokratisk republik, under många årtionden blev den stabilaste staten i Amerika söder om USA.

Ur befrielseberättelserna: i träffningen vid San Lorenzo 1813 offrar sergeant Cabral livet för att rädda San Martín, vars häst störtat.

Tendenser av denna art fortplantar sig själva, det uppstår en farlig cirkel, ur vilken det blir svårt att bryta sig loss. Även den ärlige demokraten lockas av tanken: om min motståndare kommer till makten upprättar han diktatur, därför är det bäst att jag gör det, som i alla fall arbetar för demokrati. De för tillfället härskande är övertygade om att oppositionen skall dirigera eller förfalska valen, om den får möjlighet att göra det, och börjar dirigera och förfalska för att förekomma detta misbruk; de vid ett val besegrade tror att förfalskning äger rum och går till upproi för att få rättvisa. Politiken tenderar att bli ett permanent preventivkrig, där var och en har gott samvete på grund av tron på fiendens onda avsikter.

*

För grundlagsstiftarna i dessa nya stater var emellertid själva den demokratiska grundsatsen — innefattande utsträckt, om än icke allmän rösträtt och medborgerlig frihet — självklar; det var ju på denna grundsats man byggt frihetsrörelsen. Nära nog självklart var också att statsskicket skulle bli presidentiellt — med en folkvald statschef som central faktor vid sidan av en representation på två kamrar, av vilka den ena, senaten, skulle företräda de självstyrande delstaternas eller provinsernas intressen. Exemplet från USA, den tidens enda demokratiska republik av någon betydelse, var härvid bestämmande. Visserligen framfördes tankar på monarki, liksom några årtionden tidigare i USA, men denna statsform syntes symbolisera det förtryck

José de San Martín.

från vilket man nyss frigjort sig. Den parlamentariska monarkin i England hade ännu inte slagit igenom som författningspolitiskt mönster, och den parlamentariska republiken var okänd. En stark presidentmakt ansågs för övrigt behövlig för att säkra sammanhållningen och motverka personliga och regionala maktanspråk.

Därmed infördes den styrelseform som bäst lämpar sig för att förmedla en övergång mellan demokrati och diktatur. Presidenturen blev kärnan i statsskicket, och till dess besittande koncentrerades de politiska striderna; för en folkvald president låg det både tekniskt och ideologiskt nära till hands att omforma sin ledande ställning till totalt herravälde, och för motståndarna stod då blott revolutionsmöjligheten öppen: själva valet av president blev en så avgörande kraftmätning att man lätt övergick från röstvärvning och rösträkning till kupper eller inbördeskrig. USA med dess för denna tid ovanliga politiska kultur och gynnsamma sociala och ekonomiska förhållanden kunde blev den påfrestning som en dylik presidentmakt innebar, men i det latinska Amerika blev den för stark. De ansatser till ett parlamentariskt eller schweiziskt system som förekommit i ett par stater (Chile, Uruguay) har inte inneburit någon radikal brytning med den presidentiella traditionen.

Spänningen inom statslivet kommer på många sätt till uttryck i författningarna. För att säkra stabiliteten har man nästan undantagslöst infört rätt för presidenten (eventuellt i samförstånd med kongressen) att proklamera undantags- eller beredskapstillstånd vid oroligheter och att med stöd härav överskrida sina ordinära befogenheter och åsidosätta eljest gällande frihetsgarantier — men denna rätt har ofta utnyttjats för att upprätta diktatur. Detsamma gäller presidentens rätt att genom s. k. intervention inskränka mot tredskande eller upproriska provins- och delstatsstyrelser och att insätta tillfälliga förvaltningschefer i deras ställe. I så gott som alla stater har man för att hindra diktatur förbjudit omedelbart omval av en avgående president — men denna regel har gång efter annan eggat statschefen att åsidosätta hela författningen. Författningsrevolutionerna är talrika, och författningarna är i regel ytterst utförliga i fråga om garantier för medborgerlig frihet och demokratiska former — men de respekteras i huvudsak blott under korta perioder av avspänning.

*

Demokratins svårigheter och misslyckanden har emellertid inte försvagat eller beskurit dess ideologi och fraseologi. Folkstyrelsen är inte bara den eftersträvade, utan på något sätt den verkliga och varaktiga statsformen — avstegen är något tillfälligt och ovässentligt, även om de är talrika och långvariga. I få länder torde förhärligandet av demokratin vara så intensivt: då man sätter den ur kraft är det i syfte att förverkliga den, och diktatorerna prisar lika tvrigt som sina motståndare den ordning som de syndar mot. Och detta är inte bedrägeri i den grova mening som vi vant oss vid hos fascism, nazism och kommunism. Man utbildar inte ett nytt språkbruk, enligt vilket den "egentliga" demokratin är tyranni; man begagnar ordet i dess gamla och ordinära betydelse, även om frikostigheten då det gäller att beteckna en regim som demokratisk är högst betydande. På diktaturernas förlovade kontinent har endast i sällsynta fall någon principiell kritik av demokratin eller något försök att utbilda en fascistisk teori förekommit.

Simón Bolívar.

Med detta sammanhänger att diktaturerna i stort sett varit av ålderdomlig, relativt anständig typ. De har inneburit att en makthavare genom våld och svek tryggat sitt välde, att han begränsat eller avskaffat kritikrätten, men de har inte gått ut på total likriktning, upprätande av ett statsparti och ett genomfört polisvälde, medborgarnas förvandling till kreatur i härskarnas tjänst. På sin höjd har man inte fått säga emot; det har inte krävts att man skall sjunga med. Inom ekonomin har ett tämligen liberalt system tillämpats, modifierat av de härskandes önskan att bli rika under maktinnehavet. Det stora flertalet har därför inte alls berörts av växlingarna på toppen, det politiskt intresserade fåtalet har anpassat sig och levt vidare ungefär som förut — den katolska kyrkans förmåga att ta de härskandes parti har underlättat processen. Under ett av de sydligaste skedena i Uruguays slutet av 1800-talet kunde den engelske författaren W. H. Hudson skriva att politikernas våldsamma strid om makten lämnade medborgarna totalt oberörda och inte begränsade deras frihet. Om många sydamerikanska diktaturer vore det orimligt att uttrycka sig på det sättet, men synpunkten är väsentlig och förtjänar i vår tid — med dess ojämförligt mera fruktansvärda regimer — att understrykas. Skurkar har inte varit ovanliga ibland diktatorerna, däremot fanatiska skurkar av typen Hitler.

De moderna diktaturerna — utmärkta av en hårdhet, en effektivitet och en ideologisk enhetlighet som gör det misvisande att använda samma beteckning som på den äldre typen — har emellertid inte varit utan inflytande i det latinska Amerika. Klarast framträder detta i den stat som under de senaste åren framträtt som diktaturen nr 1 nå denna kontinent, Argentina.

(Fortsättande artiklar i serien var införde den 27 och 29 december.)

Ovansjö-Ellmäkt hälsogång i Finland har inviats i närvaro av bl. a. Ovansjö kommunalfullmäktiges ordförande, hemmansägare Johan P. Eriksson, och pastor Oskar Solén. Hälsogården har kostat 4 milj. finska mark, varav Ovansjö bidragit med hälften. Pastor Solén invigningstalade och överlämnade tavlor av Ovansjökonstnärer. (TT, Gävle.)

DN:s Bridge

Robert Darvas

den berömde ungerske bridge- och schackproblemisten, har sänt en nyårshälsning och ett problem. Som vanligt är detta ganska underfundigt — kompositören Darvas tycker inte om att vandra den breda allfarvägen med "vardagsmat" som uppenbarar, eliminationer o. dyl. i ränseln. Hans nyårsgåva ser ut så här:

	♠ 9 8 ♡ 9 3 2 ◇ A K 8 ♣ D 9 8 4 2	
♠ 4 ♡ D 10 5 ◇ 10 9 7 ♣ 5 4 3 2	V N O S	♠ K D Kn ♡ 7 5 3 2 ◇ 8 7 6 ♣ K 10 8
	♠ A 10 3 ♡ A K Kn 4 ◇ D Kn 6 ♣ A Kn 9	

Syd spelar sang, sedan Öst bjudit spader. Väst börjar med spaderkrån. Kan ni se hur Syd kan gå hem i fem trick med alla korten öppna på bordet?

Syd börjar med att räkna sina trick: Ett i spader, tre i hjärter, tre i ruter och tre i klöver, eftersom dubbelmask i klöver kan göras, då Syd har två ingångar till bordet. Men sedan kan Syd inte ta för bordeta godpelade klöver, Tydligen behövs en tredje ingång, men hur hitta den?

Syd tar första sticket med spaderäss. Sedan verkar det frestande att ta för ässet och kungen i hjärter samt att fortsätta med en hacka i samma färg. Men då spelar Väst helt enkelt ut sig med rutertär, och sedan har Syd fortfarande endast två ingångar till bordet.

Första poängen är att Syd i andra sticket skall spela hjärterknekt! Väst måste ta, annars har Syd genast sitt elfte stick. Väst kan inte returnera hjärter — då blir bordets nia en ingång — och givetvis inte klöver. Så Väst spelar rutertär, Syd tar på bordet, lägger själv en honnör och djupmaskar i klöver. Sedan har han för en hög hjärter, och nu kommer vi till finessen "a la Darvas". Syd fortsätter med hjärterfyran och ger Väst spel för tian. Väst är nu fast. Klöver kan han inte spela, och drar han ruter, får Syd sin extratagång. Ett problem för finesmakare.

Novemberproblemet

har vållat en livlig diskussion. Min analys att Öst inte kunde gå hem var delvis felaktig. Den stackars Syd kan inte försvara sig, då trälkarlen alltid sakar efter honom. Emellertid publicerar inte alltsen om igen — det skulle bli för tredje gången. Jag får därför be den som vill fortsätta analyserna att skriva till Dagens Nyheters Bridgeredaktion, så kan vi sedan per korrespondens bena ut frågan om hemgång eller en straff.

Storsjöträffen

är en av norra Sveriges mest popu-lära tävlingar. I allmänhet brukar den spelas som avslutning på Björnängsveckan, men detta har arrangerats om. Gutersunda BS, i år ändrat. Storsjöträffen spelas denna gång söndagen den 22 januari, och sedan följer Björnängsveckan den 23—29 januari. Fru Eva Jansson, Bridgeakademin, tel. 11 48 78, tar emot anmälningar.

SM-par

sätter för Stockholms del i gång i januari med den kvalificerande omgången inom klubbarna. Hittills fastställda speldagar är för Stockholms BS den 9, 11 och 13, för Bridgeakademin den 10, 12 och 17 samt för Culbertonklubben den 12 16 och 19.

Einar Werner.

DAGENS NYHETER utkommer *icke* Nyårsdagen Söndagen den 1 januari

REGENT realiserar måndag och tisdag

kappor — klänningar
pälsar — hattar — blusar
m. m. m. m.

rekordbilligt!

Se utförlig annons på måndag.

REGENT regnar nedåt

REGENT REGERINGSGATAN 37

Vi realiserar Lördag och Måndag!

KAPPOR - DRÄKTER - KLÄNNINGAR
KOSTYMER - ROCKAR - GOSSKLÄDER
FLICKKLÄDER - ALLT I EKIPERING
till lägre priser än Ni drömt om

AKTIEBOLAGET SJÖBERGS HERR- OCH DAMKLÄDER
36 Nybrogatan 36

"I äktenskapet kan tennas möjligheter till lycka, i en fri kärleksförbindelse aldrig. — Ert kärlek har förgiftat mitt liv. Kärlek? Vilket namn för en sådan sak. Jag måste dö, ty jag kan icke leva. Men jag skall icke bli hängd i tysthet .."
Victória Benedicsson.

Fredrik Böök
kommenterar i nr 1 1950 av Damernas Värld säsongens mest omdiskuterade bok, den gripande passionshistorien mellan Victoria Benedicsson och Georg Brandes.
Nr 1

Följetongen
Victoria Benedictsson och Georg Brandes
börjar i nr 2 1950 av Damernas Värld. Numret utkommer torsdagen den 5 januari.
Nr 2

Läs denna följetong. Där säger Victoria Benedictsson vad oändligt många kvinnor önskat sig ha kraft och mod att säga.

DAMERNAS värld

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.